

„Gospoda, vse to je samo teorija,“ konča govornik, „ali večjo važnost polagam na življenje, saj smo ob vsej teoriji vendar samo ljudje, ki hočejo živeti. In v tem ostanejo Grki svetu najlepši zgled za večne čase. Praznik mladosti in lepote je bilo celo grško življenje, edini namen na svetu je bilo Grkom življenje, prijetno in lepo življenje. A če pogledamo v naše življenje in primerjamo? Čudim se, da niso še pomrli od gnusa vsi tisti, ki še kaj čutijo. Prijatelj, značajev, poštenjakov, vesele in jasne mladosti ne pozna več svet. In vsakomur zabrusim v obraz, da je lažnik, da potvarja resnico, če se izgovarja, da se človeštvo stara kakor vsak posamezen človek; da so bili Grki pač tako srečni, da so živeli v mladosti človeštva; da pa živi naša generacija v dobi ostarelega človeštva, ko je odpadlo cvetje, ona blažena, osrečujoča naivnost mladosti. To je laž, človeštvo je večno mlado po naravi, o tem priča danes veselje v naši družbi. Stari grški duh živi med nami! Gospoda, Grki . . .“

Oberstu Udrihoviču plantijo oči, roke se mu tresejo, ne more se več premagovati, plane kvišku in udari z orjaško pestjo po mizi, da kozarci odskočijo in šipe zašklepečejo v oknih: „Hudič naj vzame vse skupaj, da je moral poginiti tak narod!“ „Živeli Grki, živio Orel, živela Aspazija!“ in vse se začne objemati in polivati z vinom, kakor da bi se imel razviti iz preproste zabave bučen, pristno klasičen bakanal.

(Dalje prih.)

Pismo iz Moskve.

„Črešnjev vrt“, igra v štirih dejanjih. Spisal A. P. Čehov. Primiera v »Umetniškem gledališču« dne 30. januarja 1904.

Rus ljubi teater kakor otrok igrališče in vernik božji hram. In prvoprestolna Moskva je tudi v tem oziru najbolj rusko mesto. O njej se bere celo v učnih knjigah: „... je sezidana ob reki Moskvi, peče znamenite kolače in fantazira o gledališču“. Zato je samo v Moskvi mogoče tako pozorišče, kakršno je ustvaril Stanislavski, premožen amatér v »Umetniškem gledališču«, kjer igra peščica bogatih diletantov zgolj iz veselja do umetnosti celo sezono pet — šest iger s tako minucijozno dognanostjo in fineso, da sediš v malem, iz privatne hiše predelanem gledališču in uživaš z očmi in ušesi, kakor da bi bil pri cesarju na kosilu. Po preteku nekaterih let

diletantje seveda niso več diletantje in gledališče ne več zasebna hiša. Iz diletantov so nastali umetniki evropskega glasu in bogati dohodki bodo skoro poplačali prezidavo hiše kupca Morozova v Kamergerški ulici. Letošnji repertoar obseza: Gorkega „Na dnu“, Čehova „Stric Vanja“, Shakespearja „Julij Cezar“, Hauptmanna „Samotni ljudje“ in kot noviteto Čehova „Črešnjev vrt“. Na premiero te novitete so bile vstopnice že v decembru vse prodane in še od danes naprej se ne bo dalo nekaj tednov brez one čisto ruske spretnosti (kakor pravi Rus) „popasti v teater“. V začetku februarja si slišal po moskovskih ulicah samo: „Vojna“ in „Višnjóvi sad“ (Črešnjev vrt) in skoro bi rekel, da se je o poslednjem govorilo več nego o prvi, ki do poročil o portarturskem napadu sploh ni bila popularna.

Premiera Čehova je bila pravi literarni triumf z govori, pozdravi, deputacijami, diplomami in dragocenimi darili na pozornici. Pisatelj se je prvič pokazal občinstvu z odra in vse ga je obsipalo s cvetjem. Danes je Čehov v Rusiji najglasnejše ime in za natisk njegove poslednje drame mu je ponudila Gorkega izdajateljska tvrdka „Znanje“ 5000 rubljev, to je poldrugi tisoč za tiskovno polo — honorar, kolikoršen se še ni plačeval v Rusiji.

*

„Črešnjev vrt“ je pravo ime in podoba.

Kot pravo ime označuje posestvo plemenite selske veleposestnice Ranjevske nekje v sredini Rusije. Ta posestva — „pomestja“ — so cvetla pred 19. februarjem 1861. leta, ko je še kmet tlačanił gospodu „pomeščiku“. Cvetla so sredi starodavnih parkov in vrtov, v dvoranih z nežnimi rokoko-slikami iz dobe Jekaterine II. po stenah, takrat, ko so se prirejali plesi „z generali in knezi“, ko je šumela svila, zvenela godba in smeh, ko se je govorilo po francosko o visokih, lepih čuvstvih, a na skrivnem delal mnogoter pristno ruski korak v vedno vabljivo „carstvo teme“. Velike reforme so postavile na lastne noge kmeta in pomeščika. In od takrat poslednji propada. Propada tudi Ranjevska, kateri je v dovršenje nesreče umrl še mož in utonil sin. Da bi se raztresla, odpotuje na zapad s svojim ljubimcem „ničvrednežem“, s katerim zapravi vse imetje. V Parizu zahrepeni po domovini. In v prvem dejanju vidimo, kako čakajo nje in hčerke Anje — brat njen Gajev in druga hči Varja, ki na posestvu gospodinji. Pričakuje je tudi trgovec Lopahin, čigar oče in ded sta bila še tlačana njenega očeta, in „večni študent“ Trofimov, nekdanji instruktor atopljenega sina.

Ranjevska je zopet doma, v sobah, kjer stoje stare materine skrinje in očetni naslanjač, na posestvu, kjer stari črešnjev vrt tone v cvetju in pojo penica, škorec in kos.

„Moj Bog!... Glejte ga, tu je moj vrt, moj divni, moj krasni, moj čudoviti! Spominjam se, kako sem hodila po njem, šetala tam-le po stezah. A tam... glej, prihaja moja mamica, vsa v belem. ...Moj Bog, kaj je to... Ah ne! Samo drevesce se je pripognilo pod vetrom.“

Navdušenje in zavzetje se polasti tudi njenega brata Gajeva, za katerim hodi vedno stari — stari lakaj Firs in pazi na to osi-velo „dete“ :

„Jejmine, Leonid Andrejič, že zopet niste obuli pravih hlačič!“ Ali: „Vendar, vendar, da se Boga ne bojite, gospod! Zunaj je hladno in vi brez suknjice! Ogrnite se, nate!“

Kakor njegova sestra je tudi Gajev pravi tip ruske selske aristokracije: lahkomiseln, brezskrben, prežit, površen, nezmožen, dober in čuvstven. Vedno hoče govoriti. A drugi so tega mnenja, da „stricu ni treba govoriti,“ niti ko se praznuje stoletni jubilej izrezljane omare v obednici. Vse se raduje. Pokazala je veselo lice celo zaskrbljena, ostarela hči Varja, to trpeče bitje, delavka, ne ženska, „podobna nuni“, deklica zamorjena v delu. Prirejajo se izleti v prosto prirodo, večeri s plesom, na katere je treba še vabiti železniškega uradnika. Vse bi šlo po starem — ako bi ne bilo posestvo čisto v dolgeh. Obresti plačati ni mogoče, boben preti. Kupec Lopahin predlaga edino sredstvo, kako se rešiti propada: Mimo „Črešnjevega vrta“ je stekla železnica, svet je kakor ustvarjen za letovišča. Stari vrt naj se poseka in posestvo parcelira ter na drobno proda letoviščarjem.

„Posekati črešnjev vrt!“ se zgraža Ranjevska.

„Prodajati nadrobno letoviščarjem! Bã, to je tako buržoazno!“ meni njen brat.

„Letoviščarji so neslani!“ zaključi dama in sklene poizkusiti na drug način. Od neke stare babice izprosi 15.000 rubljev in pošlje ž njimi na dražbeni dan brata v mesto kupovat posestvo. Doma je med tem plesni večer. Guvernantka Šarlota, ki „ne ve, kdo je bil njen oče in kdo je ona,“ razveseljuje otroško-neskrbno družbo z raznimi naivnimi čarovnostmi. Med križajočim se jokom in smehom pričakuje Ranjevska brata od dražbe. Naposled ga vendar pričaka, njega in — Lopahina. Poslednji je kupil posestvo za 90.000 rubljev.

„Jaz sem kupil posestvo, da, jaz . . .“ potrjuje trgovec, ki se je med potjo napil, da bi ne bil v preveliki zadregi. „Posestvo je moje, da, moje . . .“ kriči in ves je rdeč. In potem kakor da sam sebi ne verjante: on, katerega gospoda kot dečka niti v kubiňjo ni pustila, on, ki je letal bos in ki so ga topli s palicami, on je sedaj gospodar na starem pomestju!

Ranjevska joka. Varja mu jezno vrže ključe pred noge, a temu človeku je težko in ne ve se kam deti. „Muzikantje, muzikantje! Igrajte! Takoj zaigrajte! Igrajte glasneje . . .“ kriči s čudnim, podlomljenim glasom.

V četrtem dejanju gre čas na zimo. Prejšnji posestniki in stanovalci zapuščajo stari dom. Ranjevska odhaja z bratom v Pariz (z babičinimi 15.000 rublji). Lopahin v Harkov po opraviilih, študent Trofimov z mlajšo hčerko Anjo, v katero se je zaljubil, „na novo življenje truda in dela“. Varja bi šla nekam za ekonomko. Toda o njej se je vedno govorilo, da bo žena Lopahina.

„Saj vi jo ljubite, kaj ne? Torej jo vzemite!“ mu pravi Ranjevska.

„I, no . . . zakaj ne . . . zakaj ne!“

Precej se naj naredi. Iz stranske sobe porinejo deklico predenj. Zdravi, krepki trgovec gleda beduo Varjo, kakor gleda mož ženo, in potem govori z njo o vsem, samo o ženitvi niti besedice. Naposled odide. Sirota! Prišla je v strahu pred njega in ostala je v solzah sama . . .

„Ali ni zopet nič rekel?“

„Nič!“

Ranjevska zmaje z glavo.

Toda treba je oditi na vlak in treba za vselej ostaviti ljubo rodno, domače pomestje. Lopahin hoče hišo črez zimo zabiti in jo na spomlad podreti. Vse odhaja. Poslednja zapuščata gole sobe Ranjevska in njen brat. S solzami in zadušnim jokom se poslavljata, z drsajočimi koraki, tiho, tiho, naslanjajoč se nad podboje, prizidke, okna. Kakor dve prozorni senci odideta iz hiše . . . Nekdó zapira od zunaj vrata, zabija zimske oknice iz desk. Sobe se zavijajo v temo . . . Tiho postaja, gluho . . . Samo z vrta se sliši odnev sekir, podirajočih črešnjev vrt . . .

Kar se zgamejo vrata iz stranske sobe. Kakor duh pritava mali, prestari možiček, on, ki je videl vso slavo tega doma, on, ki veruje v znamenja in zdela in pravi, da jih je bilo videti „pred nesrečno kmetiško svobodo“ največ — stari lakaj Firs.

„Ali mene so pozabili,“ pravi mirno, sede na zaboj ter mrmra komaj slišno: „Gotovo je spet oblekel suknjico namesto kožuha . . . Prehladilo se bo . . . dete . . . mladika-zelenčka!“

Od nekod glas, kakor da je počila struna . . .

*

„Črešnjev vrt“ je podoba, kakršne ima Ibsen.

Staro selsko rusko plemstvo je cvetje črešnjevega vrta. Nekdaj je bilo socialno opravičeno; takrat, ko so eni delali, drugi gojili izobraženost, je bilo ono edina ruska inteligenca. „Pred štiridesetimi, petdesetimi leti smo črešnje sušili.“ A sedaj ni več tlačanov na vrtu in več ni pridelkov. Izobrazba in delo se združujeta v eni roki, nekdanji tlačani so sami svoji gospodarji in črešnjev vrt samo cvete in „v lepoti umira“. Eno samo drevesce se morebiti reši, zato ker se je pravočasno oprlo na zdrav hrastov količ. Mlada dovzetna Anja in študent Trofimov sta se združila z namenom, da gresta skupaj v „novo življenje“. Trofimov je poln mladostnih nad. On je uverjen, da gre človek preko dela k novi, višji sreči. On predstavlja onega stalnega proroškega jasnovidca, ki ga ne manjka v nobeni drami Čehova. To je Astrov iz „Strica Vanje“ in Veršinin iz „Treh sester“. Vedno ruski, vedno slab, vedno še nič, a vedno verujoč v srečo „čez dvesto, tristo let“. Dozdaj zna samo govoriti o tej novi sreči, delati zanjo v sedanjih Rusiji ne more, zato je „večen študent“. Osamljen je še nestalen, negotov, slaboten, brez zaslombe in razumevanja. Samo v mehkem vosku — Anji je našel odklik:

„Vi tako lepo govorite! Vaše besede so vzrok, da več tako ne ljubim našega črešnjevega vrta. A poprej sem mislila, da ni lepše stvari v Rusiji nego naš vrt.“

Trofimov: „Anja, nam je cela Rusija vrt.“

Od strani ga gleda trgovec Lopahin, ta ogromna, elementarna, a slepa, še neizpregledana ruska sila.

Trofimov: „Človeštvo gre k višjemu, k sreči. In zdi se mi, še malo, in pridem do nje tudi jaz.“

Lopahin: „Ne prideš, bratec.“

Trofimov: „Ako ne pridem jaz, pa pokažem drugim vsaj pot do nje.“

In vznemirjen je osamljen količ — študent in v zadregi je „črnozemna“ ruska sila — trgovec:

„A jaz ne vem nič. Pišem grdo, naravnost svinjsko. Prav nič ne vem. Niti ne vem, da sem na svetu, in še manj, zakaj da sem.“

Ne čitam nič. Tu-le sem vzel knjigo v roke, pa nisem prebral strani . . . Koliko nas je takih v Rusiji!“

To sta dva tipa bodoče Rusije. Noben ni programen, noben agitator, zaokrožen, določen, krepak. Samo slutnje, nade, verovanje, izpregledovanje, zavedanje in pa ona elementarna silna ruska priroda — popolna ruska sodobna resničnost, ki jo je postavil na oder v vsej njeni negotovosti in nedodelanosti njen najboljši sedanji psiholog — Čehov. Kdaj se ti fragmenti, sanjajoči o kulturnem delu in novem življenju, združijo v organizem, v silo, ki bo ravnovesna umetnemu, samovoljnemu in samosilnemu jerobstvu, o tem molči umetnik sedanje realnosti. A mi vemo, da bodo vsaj sinovi trgovca Lopahina, čigar oče je bil „mužik, idiot“ — sami Trofimovi.

„Črešnjev vrt“ ni drama, ampak pesem, labodja pesem umirajočega plemstva in anahronizma, pripovedujoča nam o tem, kako življenje kot velika reka teče, odnašajoč vse rastline, ki se ne drže z lastnimi koreninami njenega dna. In zgodilo se je, da je odnesel val lepo dehteče cvetje ter ga popustil v kotanjah ob bregu. Tam leži, in mi vemo, da se nikoli več ne zgane, dvigne. Zagrajeno je, zaprto kakor stari plemiški sluga v zaklenjeni hiši, odločeni prihodnjo spomlad na smrt... Kako se v tej sceni čuti mehki, laskavi dih poezije Čehova! V tej „turgenjevski“ melanholiji, v tej „čehovski“ žalosti je pesnik nedosežen mojster. Stoletni, čisti, lepo umiti starček, gosposki lakaj se zavija v kožušek in tiho šepetaje, pričakujoč, da pride ona, neizbežna:

„Življenje je prešlo mirno in nežno.“

A gledalec ve, da sta v drugi hiši, ki se imenuje veliki svet, zaprta še druga dva človeka, odtrgana, pozabljena od življenja, starčkova varovanca, „deca“, ki sta šla, da bogvekje najdeta mesto in tam lepo umrjeta.

V Moskvi, 15. februarja 1904.

Dr. Ivan Prijatelj.

Bog te živi! . . .

Pa kdor pride in te gleda
in se ti sladko smehlja —
dneva dva in dva večera,
pa imata se radá.

Bog te živi, dobro dekle,
Bog ti daj deset hčera —
vseh tak dobrih, vseh tak mehkih
v tvojo čast, v radóst svetá!

Roman Romanov.

Pismo iz Moskve.

K stoletnici Homjakova.

Domislil sem se, da poteče v maju sto let, odkar se je rodil ruski pisatelj Homjakov. Odprl sem lani izišlo, debelo zgodovino ruskega slovstva, da bi morebiti izvedel dan njegovega rojstva, a ga nisem našel v dveh vrsticah, ki sta tam posvečeni temu zanimivemu mislecu. Vzel sem si izvoščika ter se popeljal v nizko Zamoskvorečje, kjer stoji konec dolgih, planih ulic, za plotovi in mlakami zelenoglavi Danilov samostan na položnem bregu reke Moskve. Tam leže na osojni rebri, za nazobčanim samostanskim ozidjem Gogolj pod ogromnim, popisanim, izlikanim kvadrom, zraven zavaljene neobtesane skale z vsajenim pravoslavnim križem, nasproti Gogolja Bolgar Venelin pod belo „slovansko kolono“, kakor jo je nazval Homjakov, in Homjakov sam s svojo Katenjko; onadva odkrito in svobodno na božjih tleh, Homjakov z ženico v ograjku iz železne rešetke; onadva z ostanki kovinskih vencev na spomenikih, zakonska dva brez sledov pomneče sedanjosti.

„Aleksej Stepanovič Homjakov
rojen 1804. leta 1. dne maja
umrl 1860. leta 23. dne septembra“

je vrezano v temni granit odvrha. „Ako boš gledal na zmote, Gospod, Gospod, kdo bo obstal?“ se bere malo niže. In potem sledi napis za napisom. Iz vseh je videti, kakor da bi hoteli ž njimi pobožni ljudje opravičiti umrlega moža pred Bogom in ljudmi. A bilo bi bolj na mestu, da bi se opravičevali oni sami, ker niso spoznali prihoda svojega človeka. Svetu ni do opravičevanja: on človeka tehta, razumeva, sprejema po umrlem vse sposobno za življenje, a vse drugo in največ in najrajši — pozablja.

✱

Homjakov je bil slavjanofil, eden izmed prvih in glavnih.

Nazvanje ni točno, zato ker so ga zdeli v zaničevalnem pomenu nasprotniki in ker nazori ljudi, ki so ga potem sprejeli za ime, niso vzrasli na praktičnih tleh narodnostnih in političnih simpatij do

Slovanov,¹⁾ ampak v čisto abstraktnem filozofskem ozračju. Početek slavjanofilstva pomeni v Rusiji ono dobo, ko se je ruski narod prvič zavedel kot celoten naroden organizem v delovanju duha, ki je bilo pol filozofija, pol poezija, se približal Evropi ter ji pogledal iz oči v oči.

V začetku XIX. stoletja še ni mislila Rusija kot taka, ampak mislili in živeli so v njej posamezniki vsak zase. Osemnajsti vek s svojo analitično francosko filozofijo je še živel tu v raztresenih „pomestjih“, kakor na primer v „Lisih gorah“ v starem volterijancu, knezu Bolkonskem, ki ga je naslikal Tolstoj v „Vojni in miru“. Ko je z Napoleonom padel francoski duh in je sveta alijanca dvignila nemško ime, je zavejala nemška ideja nad Rusijo. A to ni bila več stroga ideja Kantova, tudi ne zornooka Fichtejeva — Schelling je zavzemal nebo nemške misli. Njegov prestol je obdala utrujena, napol „onostranska“ romantika, a vse ostalo ozračje je zagrnila senca katoliške reakcije, v katero je hitelo vse iz žarke revolucijske svobode, podobne ukradenemu Prometejevemu ognju.

Schelling je prešel v svoji filozofiji štiri ali pet stopenj razvitka. A liki rdeča nit se vleče skozi vse njegovo mišljenje stremljenje, iznebiti se izključnega gospostva obične logike in enostavnega razsodka. On se noče s Kantom, priznavajočim samo čisti razsodek, odreči vsega brezpogojnega in nadnaravnega. On se sklicuje na umetnika, ki ustvarja celotno takrat, kadar ustvarja z razumom in — čuvstvom. Najvišja človeška funkcija torej ni mišljenje, ampak neko poetično gledanje. Ta nazor pa ni samo Schellingov nazor, ampak cele tedanje nemške romantike, ki se je zgražala nad treznostjo, suhoto in praznoto prosvetiteljne filozofije XVIII. stoletja ter poželjivo gledala na celotnostno, poetično življenje srednjega veka. Filozofska negativnost romantične šole Schellingove je bila velika, njena pozitivnost ne glede ali bolje zaradi nejasnega razširjenja filozofskega poznanja na čuvstvo, negotovo ko afekti, ki ga vzbujajo,

¹⁾ „Nekaj naših prijateljev in sobesednikov je ostalo pri svojih z zapada pridobljenih nazorih in prepričanjih in nam je zdelo ime slavjanofili, dasi simpatija in ljubezen do Slovanov ni bila nikdar najbolj bistvena črta naših nazorov“, pravi slavjanofil Košeljev (Homjakov, sočinenija M. 1900, VIII, stran 126.). Slované je Rusom odkrilo takozvano „profesorsko“ slavjanofilstvo Ševinjova in Pogodina v štiridesetih letih (list „Moskvitjanin“). A za praktične potrebe (pravoslavnih) Slovanov je povzdignil glas šele poslednji zastopnik te struje, J. S. Aksakov, ki je kot žurnalist in govornik v sedemdesetih letih navdušil Rusijo za osvoboditeljno balkansko vojno. In samo to poslednje slavjanofilstvo pozna Evropa pod strašечim imenom „panslavizma“.

— majhna. To razširjenje je porodilo osebno izoliranost, ker je odvrгло edino, kar veže vse ljudi, logiko. Idejna solidarnost je bila izgubljena, zasilna se je našla v organizaciji čuvstva — v religiji, ki je namah prišla v visoko modo. Na vseh concih in krajh so vstali proroki, ki so trdili, da bo baš religija zedinila človeštvo v eno. V Nemčiji je sanjal Novalis o krščanski teokratiji na zemlji; na Dunaju se je okrog glave svete alijance, Mitternicha, in njegovega pomočnika Gentza zbralo polno nemških romantikov, ki so s svojim konvertitstvom zbuvali smeh celo „Rimljanu“ Kopitarju, a mlademu Grünu in Prešernu — „trajno mržnjo“. Od schellingistov se je odločno obrnil v stran Hegel, ki je jasno rekel v svoji „fenomenologiji“, da to ni „ne miš, ne ptič, ne poezija, ne filozofija, ampak ekstaza in tavanje po navdušenju“. V poznejših letih je potegnil Hegel veliko večino ruske inteligence za seboj. Njegovo načelo: „vse resnično je tudi razumno“ je konec tridesetih let pomirilo krog Belinskega z realnostjo ter porodilo ruski realizem. Vendar tudi Hegel ni še povsem prost romantike. Vzet od Schellinga in zlasti romantičen je njegov nazor, da se pri kulturnem vodstvu narodi premenjujejo. Po tem nazoru ima vsak narod svojo „idejo“, ki jo vnaša v kulturo in na ta način dela zgodovino. Zgodovina ni delo vsega človeštva obenem, ampak se razbija na narode in „ideje“.

V takem stadiju je bila nemška misel, ko je začela vejati v Rusijo. Prihajala je na krilih poezije Schillerja in Goetheja. Moskovski visokošolec Stankevič je zbral okoli sebe krog dijakov, ki so jim bili stihni nemških pesnikov-prvakov orožje duše, „mladostne sanje vzgojiteljice srca, vsaka poetična slika — нравstvena predstava; navdahnjen aforizem — obvezno pravilo življenja“ (Annenkov). Mladi Stankevič sploh jako spominja na našega graškega Primca. Razlika je samo ta, da je Slovencu v tem poletu duh docela omagal, dočim so mladi Rusi skoro našli filozofska tla, ki je na njih sloanela ta poezija, — nemško „idejno“ filozofijo. In tukaj je nehalo golo estetično naslajanje, začela pa se je doba poznanja. Pri tem je zanimivo to, da je položil Stankevič v osnovo svojega stremljenja po „vsepoznanju“ ravno „čuvstvo vseobče ideje“. Profesor medicine Velanskij, pesnika Venevitinov in knez Odojevskij so bili prvi, ki so se navdušili za schellingizem. Poslednji je začel leta 1824. izdajati list „Mnemosino“, da bi „razprostranil nekaj misli, ki so se posvetile iz Nemčije, in naredil konec ruski ljubezni do francoskih teoretikov“. Pozdravljal je navdušeno novi nazor, ki prinese na svet

zopet „vero, poezijo, entuziazem in visoko čuvstvo“. — V dvajsetih letih je prevladoval Schelling, v tridesetih je prišel do gospostva Hegel, v katerem „ni bilo paragrafa, ki bi ga ne bili vzeli v vročih nočnih bitkah“ ti mladi filozofi. Hercen živo slika to družbo, ki je govorila v mešanici nemških in latinskih besed „s pravoslavnimi končnicami in sedmimi ruskimi skloni“. „Naši mladi filozofje“, piše v svojih spominih isti pisatelj-soudeležnik, „pa si niso kvarili samo jezika, ampak tudi razumevanje življenja; razmerje do življenja in realnosti je postajalo šolsko, knjižno. To je bilo ono učeno umevanje enostavnih stvari, ki ga je tako genijalno osmešil Goethe v razgovoru Mefistofela s študentom“. (Konec prihodnjič.)

Izgubljeni sin.

Vesela zgodba. Spisal Makso Mak.

(Konec.)

 o ljudje, s katerimi ne moremo postati zaupni, če občujemo še tako dolgo ž njimi. Lahko smo prijazni in lahko se zabavamo ž njimi, a pri tem čutimo, da je vse zunanje, da nam ne gre iz srca do srca; pri tem pazimo na vsako besedo in ta oglajenost nas spravi včasih v neznosno nestrpnost in težko čakamo, da se vrnemo iz te tesnobe v intimni krog prijateljev, kjer govorimo, kjer se vedemo, kakor smo navajeni, svobodno, lahko. Tako svobodno in lahko se je začutila tudi Fančka nasproti Kolačku; tudi prejšnje goste je spoštovala, bili so ji dragi, a vendar je vedno nekaj izključevalo vsaj pri njej vsako intimnost do njih. S Kolačkom se je hitro podomačila in mu začela praviti o svojih družinskih razmerah: da je hči krčmarja, ki je s svojo pijanostjo zapravil vse imetje; očetu da je počila žila in tudi mati je skoro nato umrla od žalosti.

„Koliko je pretrpela uboga žena, vedno je bila žalostna!“ Tu je prestala mlada krčmarica, spomin na rajno mater jo je navdal s tako žalostjo, da je začela ihteti. Kolačku se je tajalo srce od usmiljenja in od zadrege ni vedel, ali bi jo tolažil ali se jokal ž njo.

„Vse je bilo prodano,“ nadaljuje Fančka in si obriše solzne oči, „in jaz sem ostala sama na svetu brez sorodnikov in sredstev. Snubil me je Tone, ki je bil zadnji natakari pri hiši — ali iz ljubezni ali iz usmiljenja? Najbrže iz obeh vzrokov. Kaj sem hotela? Tako